

Рижиков В. С.
Кіровоградський інститут
Міжрегіональної академії управління персоналом

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ “МОЗКОВОГО ШТУРМУ” НА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТТЯХ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ВІДПОВІДНО ДО ПРОФЕСІОГРАФІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Використання мозкового штурму на семінарських заняттях при професійній підготовці майбутніх юристів розвиває творчу активність, поліпшує якість теоретичних знань, сприяє формуванню емоційної стійкості, уміння висловлювати і обґрунтовувати власний професійний погляд.

Ключові слова: юрист, семінарське заняття, “Мозковий штурм”.

Для семінарів характерним є безпосередній контакт викладача із студентами. Тому дуже важливо встановити довірче спілкування, створити дружню атмосферу, взаєморозуміння, уміло залучити студентів до дискусії. Такі заняття ефективні тоді, коли вони проводяться як попередньо підготовлені спільні обговорення висунутих питань з колективним пошуком відповідей на них.

Психологію ігрової діяльності у професійній підготовці розкривали С. Рубінштейн, Д. Ельконін та інші науковці. Юридичній педагогіці та проблемам юридичної освіти присвятили праці В. Журавський, В. Кікоть, К. Левітан, Г. Яворська; інтерактивні форми та проблемне навчання розкрито у працях: С. Занько, І. Лернер, Л. Кондрашова, Ю. Тюнников, Д. Ельконін та ін.

Критеріями оцінки семінарського заняття вважаються такі:

– цілеспрямованість – постановка проблеми, прагнення поєднати теоретичний матеріал з практикою;

– планування – виділення головних питань, пов’язаних з профілюючими дисциплінами, ознайомлення з останніми досягненнями науки і техніки за предметом;

– організація роботи – уміння висловлювати власні думки і підтримувати дискусію, конструктивний аналіз усіх відповідей і виступів студентів, наповнення навчального часу обговоренням проблем, поведінка самого викладача;

– стиль проведення заняття – жвавий, з постановкою гострих питань, які виникають у процесі дискусії або млявий, що не будить думку;

– ставлення викладача до студентів – з повагою, вимогливе в межах дозволеного або байдуже, критичне;

– управління групою – викладач швидко встановлює контакт з учасниками семінару, впевнено і вільно тримається у групі, коректно і справедливо взаємодіє зі всіма студентами чи, навпаки, робить значну

кількість зауважень, допускає підвищення голосу;

– висновки викладача – кваліфіковані, переконливі або такі, що не збагачують знання студентів, не мають у своєму змісті теоретичних узагальнень [1; 2].

Актуальністю теми статті є те, що при підготовці сучасного юриста, формуванні його професійної культури особливо слід звернути увагу на метод мозкового штурму (мозкової атаки). Мозковий штурм – це метод групового вирішення творчої проблеми. У ході його застосування формується здібність переборювати внутрішні бар'єри, перехід на чужу логіку, внаслідок чого творчі потенціали учасників ніби інтегруються.

Для юридичного працівника цей метод має велике значення, оскільки дає змогу приймати відповідальне рішення в напружених умовах, коли існує дефіцит інформації або, навпаки, надлишкове і суперечливе інформаційне поле. Це створює додаткову нервово-психологічну напругу. Тому з метою формування нервово-емоційної стійкості в процесі підготовки сучасного юриста з успіхом може застосовуватися метод мозкового штурму (атаки).

Мета статті – розкрити теоретичні основи та практичне впровадження на семінарських заняттях “мозкового штурму”, як одного із видів інтерактивного навчання. Показати його ефективність на прикладі порівняльного аналізу результатів у вигляді таблиць та графіків.

Мозкова атака від англійського (*brain storm*) – мозковий штурм – методика стимуляції творчої активності та продуктивності для розв'язання проблеми. “Мозкова атака” – це метод розв'язування невідкладних завдань за дуже обмежений час. Суть методу полягає в тому, що необхідно висловити найбільшу кількість ідей за невелику кількість часу, обговорити та здійснити їхній відбір. Цей метод використовується для розвитку творчих здібностей або для розв'язання складних проблем. Метод мозкової атаки можна використовувати в різних формах діяльності: у роботах з малими групами, командами, великими групами (“гра з глядачами”), індивідуальній роботі віч-на-віч [3].

При використанні на семінарських заняттях звичайних прийомів обговорення та розв'язання проблем виникненню новаторських ідей перешкоджають контролюючі механізми свідомості, які сковують потік цих ідей під тиском звичних, стереотипних форм прийняття рішень. Активну роботу студентів можуть стримувати такі фактори: страх перед невдачею, побоювання видатися смішним тощо. Для нейтралізації цих факторів проводиться мозкова атака, яка поєднує евристичний діалог та метод вільних асоціацій [5].

Суть мозкової атаки полягає в тому, що студенти отримують тільки одну проблему для розв'язання, а їхнім завданням є генерація якнайбільшої кількості різних неординарних ідей для її вирішення. Найважливішим при

цьому є створення вільного середовища для висловлювання ідей і навіть недоречних пропозицій. Доцільно, щоб в обговоренні брали участь "спеціалісти", які добре обізнані з питанням, і "профани" (в однаковій кількості). Запрошення до участі в такій роботі людей зі сторони, які не є професіоналами в питанні, що розглядається, але мають свої психологічні установки з цього приводу, також дає свої позитивні результати. Адже, з цього погляду, спеціалісти високої кваліфікації є "невільниками" певного схематизму, бо вони переконані, що певні бар'єри й умови подолати неможливо. Інші позиції мають "профани", які висловлюють іноді нереальні й навіть неправдоподібні ідеї вирішення конкретних практичних завдань і можуть досягти "перелому" за рахунок суміжних способів мислення [2].

Використання методу мозкової атаки в практиці навчання можливе за дотримання певних правил, які потрібно враховувати під час проектування та реалізації заняття. До цих правил належать такі:

- висловлення думок повинно відбуватися без закріпачення, навіть якщо запропоноване розв'язання спочатку видається абсурдним і недоречним;

- пропонувані думки не можна обґрунтовувати в момент їхнього виголошення під жодним приводом;

- висловлені ідеї не можна коментувати. Це стосується однаково як організатора заняття, так і інших учасників дискусії;

- після закінчення списку ідей допускається обґрунтування висловлених пропозицій розв'язання проблем;

- висловлення ідей (думок) може відбуватися в письмовій формі, а також анонімно;

- усі висловлені думки повинні детально записуватися (реєструватися);

- за один раз можна висловлювати тільки одну думку [4].

Умови ефективності мозкової атаки:

- максимальна зацікавленість усіх учасників у досягненні результату;

- абсолютний авторитет керівника в організації роботи;

- чітке дотримання правил проведення мозкової атаки.

Основні принципи мозкової атаки:

- не критикувати – можна висловлювати будь-яку думку без побоювання, що вона буде невдалою;

- стимулювати всяку ініціативу – чим незвичайнішу, тим краще;

- прагнути до найбільшої кількості ідей;

- змінювати, комбінувати, покращувати запропоновані ідеї (свої та чужі).

Характерною ознакою методу мозкової атаки в класичному розумінні є відокремлення кроку накопичення ідей від кроку їхнього оцінювання. Такий підхід виник з розуміння того, що відділення кроку оцінювання запобігає впливові оцінки на прийняття рішення.

Метод мозкової атаки відносять до групи активних методів навчання й використовують для вирішення конкретних практичних завдань.

Найкращим способом оцінювання висловлених ідей на заняттях є голосування всіх учасників з попередньою загальною дискусією. Провести голосування можна на тому ж занятті після короткої перерви або на наступному занятті (це залежить від кількості висловлених ідей, складності проблеми, наявності навчального часу тощо). Однак найдоцільнішим є завершення роботи протягом одного заняття за умови повного “занурення” слухачів у навчальну ситуацію. За браком часу можна запланувати спарене заняття (4 академічні години).

За дотримання описаних правил і застережень проведення заняття методом мозкової атаки в умовах навчального закладу може здійснюватися за такою структурою:

Перший етап

Крок 1

- Вступ. Окреслення проблем, завдань.
- Формулювання проблем, завдань, задач (через проміжок часу в 5—10 хв).

Крок 2

- Висловлення думок, ідей.
- Реєстрація ідей.

Другий етап

Крок 3

- Обґрунтування своєї ідеї тими, хто висловив пропозиції щодо розв’язання проблеми.
- Загальна дискусія над запропонованими ідеями (правильність, реальність, оригінальність).
- Остаточний вибір найкращої ідеї.

Крок 4

- Обґрунтування остаточного вибору.
- Підсумовування проведення заняття, підкреслення моментів, що мають важливе дидактичне значення.

Подана структура є однією із запропонованих адаптацій методу мозкової атаки до конкретних умов навчального закладу й може бути змінена залежно від потреби ситуації.

Різновидом методу мозкової атаки є так званий прийом – чорний ящик, – який може бути використаний як складова пізнавальної діяльності під час традиційних занять чи активних методів навчання.

Основним **завданням** занять є формування вміння студентів генерувати ідеї в умовах екстремальної ситуації, висловлювати та обґрунтовувати свої думки. Для цього необхідно дотримуватись певних правил їх проведення:

1. Чітко сформулювати проблему (завдання). Визначити потреби та мету її розв'язання.

2. Ознайомити студентів з умовами й правилами проведення роботи. Визначте групи студентів (команди, бригади, експертні групи тощо), поясніть їхні завдання.

3. Стимулювати генерацію ідей у робочих групах. Ідеї повинні бути новими, простими, надійними, доступними.

4. Організувати мозковий штурм поставленої проблеми за певний проміжок часу (10-15 хв). Можете регламентувати кількість відповідей, що їх потрібно отримати (5, 7, 10 тощо).

5. Провести репрезентацію ідей, запропонованих учасниками, та їх аргументацію.

6. Організувати аналіз ідей, який можна здійснити за допомогою морфологічної таблиці.

7. Допомогти студентам відібрати кращі ідеї, спрямуйте їхнє подальше розроблення.

Для проведення мозкової атаки всі учасники розподіляються на декілька груп. Організатори пояснюють правила мозкової атаки студентам, формулюють проблему та завдання для кожної групи учасників. Кожна група пропонує свої ідеї-рішення (мінімум 3 ідеї від кожної команди), які записуються на листі або дошці. Далі відбувається обговорення ідей. Кожна команда обґрунтовує свої ідеї та можливості їхнього впровадження в життя.

Після цього здійснюється відбір ідей голосуванням. Кожен учасник має право вибрати 3 ідеї із загального переліку. Учасники підходять до ватману й проти ідеї, яка їм найбільше сподобалася, ставлять крапку маркером / крейдою (1 крапка – 1 голос). Для ухвалення остаточного рішення організатори підраховують кількість голосів за кожен ідею. Після цього проводиться ранжирування результатів – студенти обирають декілька ідей (2-3 ідеї), які отримали найбільшу кількість голосів і є найефективнішими напрямками розв'язання проблеми. Ці ідеї обговорюються всіма учасниками, а після обговорення визначаються способи їхньої реалізації.

Вважаємо доцільним навести приклад застосування методу мозкового штурму у навчальному процесі професійної підготовки юристів за темою практичного заняття “Суспільство як система. Соціальні зміни і розвиток суспільства”.

Практичне заняття проводиться у вигляді круглого столу, тема обговорення якого відповідає темі практичного заняття – Суспільство як система. Соціальні зміни і розвиток суспільства.

Основною тематикою, яка розглядається, є суспільство в Україні в умовах становлення демократичної незалежної держави.

В “круглому столі” беруть участь всі студенти академічної групи.

1-й етап – засідання групи. Кожен учасник висловлює щодо

запропонованої теми будь-які думки, не контролюючи їхнього ходу, не оцінюючи їх як істинні або хибні, дивні та несуттєві і тощо. При цьому всі намагаються спонукати один одного до подібних вільних асоціацій ідей.

2-й етап – загальна маса висловлених ідей аналізується з тим розрахунком, що серед них виявиться декілька, які містять найвдаліші рішення.

Таблиця 1

Тестування теоретичних знань, якими повинен володіти фахівець-юрист

Математичні показники	Експериментальна група		Контрольна група	
	початок експерименту	кінець експерименту	початок експерименту	кінець експерименту
\bar{X}	3,35	5,0	3,4	3,75
δ	0,99	0	0,82	0,68
m	0,22	0	0,18	0,15

Підбиття підсумків семінарського заняття з використанням методу “Мозкового штурму” в контрольній й та експериментальній групах зведено у таблицю 1.

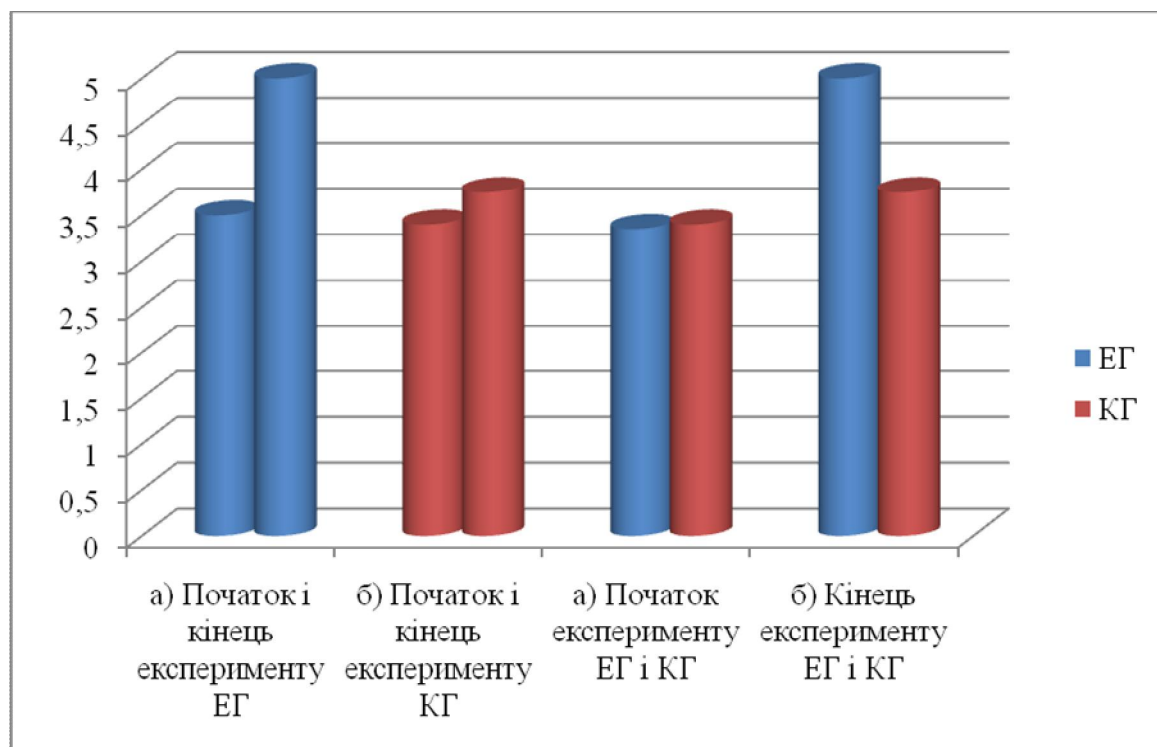

Рис. 1. Результати визначення теоретичних знань, якими повинен володіти фахівець-юрист, на початку та у кінці експерименту

Висновки: як ми бачимо з рисунку 1, рівень теоретичних знань у експериментальній групі, де використовувались на практичних заняттях інтерактивні методи навчання у вигляді “мозкової атаки”, на кінець

експерименту збільшився на півтора бали за п'ятибальною шкалою оцінки; а в контрольній групі лише незначне поліпшення якості знань. Це вочевидь показує ефективність застосування методу "мозкового штурму" в навально-виховному процесі професійної підготовки майбутніх юристів.

Використана література:

1. Макаров Р. Н. Авиационная педагогика : [учебник] / Р. Н. Макаров, С. Н. Неделько, А. П. Бамбуркин, В. А. Григорьевский. – М. : МАПЧАК, 2005. – 433 с.
2. Педагогика: Новый курс : учеб. для студентов вузов, обучающихся по пед. специальностям. – В 2 кн. [Текст] / И. П. Подласый. – М. : ВЛАДОС, 2000. (Учебник для вузов). – Кн. 2 : Процесс воспитания. – 255 с.
3. Рижиков В. С. Теорія і практика конструювання цільових моделей (професіограм) та процесу професійної підготовки майбутніх юристів : монографія / В. С. Рижиков. – Херсон : Вид-во "Айлан", 2010. – 280 с.
4. Ягунов В. В. Педагогіка : навч. посіб / В. В. Ягунов. – К. : Либідь, 2003. – 560 с.
5. Ягунов В. В. Методика навчання студентів спілкуванню в управлінській діяльності : навч. посіб / В. В. Ягунов, Н. М. Костиця, В. І. Свистун. – К. : Центр навч. л-ри, 2009. – 272 с.

Рижиков В. С. Методика применения "мозгового штурма" на семинарских занятиях в профессиональной подготовке будущих юристов соответственно профессиографического профиля.

Применение мозгового штурма на семинарских занятиях при профессиональной подготовке будущих юристов развивает творческую активность, повышает качество теоретических знаний, способствует формированию эмоциональной устойчивости, умения высказывать и обосновывать собственную профессиональную точку зрения.

Ключевые слова: юрист, семинарское занятие, "мозговой штурм".

Ryzhikov V. S. Metodika's saffron milk caps of "Brain storm" on seminar employment in vocational training of the future lawyers accordingly professional a profile

Applicationd brain storm on seminar employment at vocational training of the future lawyers развивает creative activity, raises quality of theoretical knowledge, promotes formation эммоциональной to stability, abilities всказывать and to prove own professional point of view.

Keywords: the lawyer, seminar employment, "Brain storm".

**Сахній М. П.
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника**

НАРОДНА ОСВІТА НА ЛІВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ (другої половини ХІХ – початку ХХ ст.)

У статті досліджується процес створення народної освіти на Лівобережній Україні другої половини ХІХ – початку ХХ століття. Підкреслюється важливість малокомплектної трирічної земської школи, заснованої М. Корфом, яка набула популярності серед сільського населення.

На противагу цій школі, уряд створює церковнопарафіяльні та міністерські школи, які не завоювали популярність з боку населення через жорсткий контроль інспекції.